

Correctievoorschrift VMBO-GL en TL

2021

tijdvak 2

aardrijkskunde CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Weer en klimaat

1 B

2 C

3 maximumscore 2

- de draaiing van de wind / de veranderende windrichting / de wind 1
- Door het draaien van de wind wordt in plaats van vochtige wind van zee droge landwind aangevoerd 1

4 C

5 maximumscore 1

warmer

Doordat het warmer is, zal de lucht opstijgen en vindt condensatie plaats (waardoor de kans op neerslag toeneemt).

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juiste oorzaak.

6 maximumscore 2

1 = warm

2 = koelt af

3 = condensatie

4 = koudere

indien vier antwoorden juist 2

indien drie of twee antwoorden juist 1

indien minder dan twee antwoorden juist 0

7 maximumscore 1

1 = juist

2 = juist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

- Voorbeelden van een juiste maatregel die huishoudens kunnen nemen, zijn: 1
 - meer groene energie (zonne-energie, windenergie)
 - betere isolatie van woonhuizen
 - meer op duurzame elektriciteit overgaan
 - meer spaarlampen / led-verlichting gebruiken
 - afbouw fossiele brandstoffen zoals aardgas in het huishouden
 - minder vlees consumeren
 - meer kiezen voor het openbaar vervoer in plaats van de auto te gebruiken
- Voorbeelden van een juiste maatregel die de landbouw kan nemen, zijn: 1
 - verwarming van kassen en stallen op duurzame energie
 - overschakelen op biobrandstoffen in landbouwwerktuigen in plaats van diesel
 - runderen voer geven waarbij minder methaan vrijkomt

9 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste natuurlijke omstandigheden zijn:

- extreme wind
- lange tijd van hoge temperaturen en droogte
- veel brandgevoelige boomsoorten (naaldbomen)
- veel laag struikgewas / verdorde vegetatie

per juist antwoord 1

10 B

11 maximumscore 1

1 = juist

2 = juist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

12 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat dit gebied aan de lizijde van het Kustgebergte ligt / omringd wordt door gebergten / in de regenschaduw ligt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 2

- 1 = juist
- 2 = onjuist
- 3 = juist

indien drie antwoorden juist	2
indien twee antwoorden juist	1
indien minder dan twee antwoorden juist	0

14 maximumscore 1

tornado

Uit het argument moet blijken dat het bij een tornado verstandig is om een schuilkelder op te zoeken om je te beschermen tegen rondvliegende zaken / dat het bij een orkaan niet verstandig is om in een schuilkelder te gaan zitten in verband met overstromingsgevaar.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.

Water

15 F

16 maximumscore 1

uiterwaardafgraving / het verlagen van de uiterwaarden

17 D

18 maximumscore 1

in de lente en de zomer

Juiste natuurlijke oorzaak is dat de Drentsche Aa dan het minste water bevat door grotere verdamping / door minder regen.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met de juiste oorzaak.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

19 maximumscore 2

- Door de lage waterstand kan zeewater verder de monding van de rivier instromen 1
- Een juiste maatregel bestaat uit het vasthouden van zoet water of het tegenhouden van zout water 1
 Voorbeelden van een juiste maatregel zijn:
 - sluizen en stuwen langs de kust zo kort mogelijk openen
 - zoet water zo lang mogelijk vasthouden
 - zorgen dat zo veel mogelijk zoet water richting zee gaat (doorspoeling)
 - een luchtbelscherm plaatsen in de rivier

20 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste reden zijn:

- Binnenschepen kunnen door de lage waterstand minder grondstoffen/goederen per keer meenemen (waardoor er vaker heen en weer gevaren moet worden om dezelfde hoeveelheid grondstoffen/goederen af te leveren).
- Binnenschepen kunnen door de lage waterstand minder snel varen / moeten langer wachten bij sluizen.

21 C

22 maximumscore 1

- 1 = onjuist
- 2 = onjuist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

23 maximumscore 1

Voorbeelden van een juiste maatregel zijn:

- maatregelen gericht op het voorkomen van watervervuiling zoals filters plaatsen / waterzuiveringsinstallaties bij fabrieken verplichten
- maatregelen gericht op het schoonmaken van vervuild water zoals opslagplaatsen voor vervuilende stoffen aanleggen en fabrieksafval inzamelen
- maatregelen gericht op bestraffen (instellen van boetes) en stimuleren (subsidies)

24 maximumscore 1

- 1 = juist
- 2 = juist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

Bevolking en ruimte

30 maximumscore 2

(bevolkingsgrafiek) 1

Juiste argumenten zijn:

- veel mensen net onder de 30 / gevolg van hoog geboortecijfer na de Tweede Wereldoorlog (babyboom)
- weinig ouderen vergeleken met bevolkingsgrafiek 2
- hoger aantal geboorten vergeleken met bevolkingsgrafiek 2 / relatief veel jongeren vergeleken met bevolkingsgrafiek 2
- Nederland had in 1975 minder inwoners dan in 2018.

indien de juiste keuze met twee juiste argumenten

2

indien de juiste keuze met één juist argument

1

31 maximumscore 1

De genoemde plaatsen hebben een (goede) treinverbinding met de Randstad / liggen dicht bij de snelwegen van en naar de Randstad.

32 C

33 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste redenen zijn:

- In het oosten van Duitsland is de kans op een goede baan kleiner dan in het westen of zuiden van Duitsland.
- Door het wegtrekken van jongeren verdwijnen veel voorzieningen die gericht zijn op jongeren.
- De lonen in het zuiden en westen van Duitsland zijn hoger dan in het oosten van Duitsland.

per juiste reden

1

34 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat vooral de hoogopgeleide/kansrijke jongeren zijn weggetrokken / dat de best opgeleide mensen vaak het eerst migreren.

35 maximumscore 1

Na de val van de Muur werd vestiging voor iedereen hier mogelijk. / Tot 1989 lag de wijk Prenzlauer Berg in Oost-Berlijn.

Vraag	Antwoord	Scores
36	<p>maximumscore 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • zware industrie / mijnbouw • Voorbeelden van een positief gevolg zijn: <ul style="list-style-type: none"> – De vervuilende industrie is verdwenen. – De afvalbergen zijn opgeruimd. – Op de oude industriegebieden is veel groen gekomen. 	<p>1</p> <p>1</p>
37	D	
38	<p>maximumscore 1</p> <p>meer alleenstaande mannen</p> <p>Juist argument is dat er de laatste veertig jaar / sinds de eenkindpolitiek minder meisjes dan jongens werden geboren, dus zullen er meer mannen tussen de 20 en 40 jaar (alleenstaand) zijn.</p>	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.</i></p>	
39	<p>maximumscore 1</p> <p>Voorbeelden van een juist economisch argument zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Er is een grote groep werkenden tussen de 45 en 55 jaar en die grote groep werkenden zal in de toekomst met pensioen gaan. – De groep werkenden die de komende twintig jaar met pensioen gaat, is veel groter dan de aanwas van werkenden. – In de toekomst zal een tekort aan werkenden ontstaan. 	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Geen scorepunt toekennen aan antwoorden waarin alleen de leeftijdscategorieën worden genoemd.</i></p>	
40	<p>maximumscore 1</p> <p>urbanisatie nam toe</p> <p>Juist argument is dat door de buitenlandse investeringen meer werkgelegenheid ontstaat in het oosten van China, die nieuwe werknemers vanaf het platteland aantrekt.</p>	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.</i></p>	
41	<p>maximumscore 1</p> <p>1 = juist</p> <p>2 = onjuist</p>	
	<p><i>Opmerking</i></p> <p><i>Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.</i></p>	

Vraag	Antwoord	Scores
42	<p>maximumscore 1</p> <p>1 = juist 2 = juist</p> <p><i>Opmerking</i> <i>Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.</i></p>	
43	<p>maximumscore 1</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat de Chinese regering door betere bereikbaarheid in deze regio de economie van dit deel van China wil versterken.</p>	
44	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeelden van juiste ruimtelijke gevolgen zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – explosieve groei van steden – leegloop van het platteland – tekort aan betaalbare woningen – smog/luchtvervuiling – tekort aan infrastructuur 	
	per juist antwoord	1

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinerator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 23 juni te accorderen.

Ook na 23 juni kunt u nog tot en met 1 juli gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- bron 1 <https://nl.dreamstime.com/royalty-vrije-stock-foto-s-de-top-van-de-berg-image18329978>
- bron 2 WetterKontor via www.nrc.nl/rubriek/weerbericht
- bron 3 KNMI, ©2010
- bron 4 www.spanjeweetjes.nl/nuttig/wat-is-een-dana-of-gota-fria-in-spanje
- bron 5 vrij naar: www.pinterest.es/pin/351280839659633349
- bron 6 vrij naar: www.spanjeweetjes.nl/nuttig/wat-is-een-dana-of-gota-fria-in-spanje
- bron 7, 30, 34 eigen archief, Cito/CvTE
- bron 8 tekst: Michael Persson, 13-11-2018
afbeelding: de Volkskrant, 13-11-2018, bron: ANP, NYT
- bron 9 vrij naar: klimadiagramme.de
- bron 10 foto 1: www.geostuff.net/sitebuilder/images/NebCorn-328x221.jpg
foto 2: [https://agriculture.az.gov/sites/default/files/styles/fullwidth/public/Moving cows to the works 2016.jpg](https://agriculture.az.gov/sites/default/files/styles/fullwidth/public/Moving_cows_to_the_works_2016.jpg)
foto3: <http://theclevision.com/wp-content/uploads/2018/07/orange-grove-ridge-island.png>
- bron 11 USGS, 1995 via www.researchgate.net/figure/Geologic-cross-section-through-the-San-Joaquin-Valley-The-structural-trough-formed-by_fig2_258311607
- bron 12 vrij naar: www.standaard.be, 09-11-2017
- bron 13 www.pinterest.de/pin/198862139771034492/
- bron 14, 18 vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaarten 23, 166D
- bron 15 vrij naar: www.ruimtevoorderivier.nl/project/uiterwaardvergraving-millingerwaard
- bron 16 vrij naar Waterschap Hunze en Aa's via www.hunzeenaas.nl
- bron 17 vrij naar: De Kleine Bosatlas, 61e ed., kaart 126
- bron 19 vrij naar: www.asiannews.nl/dutch/nieuws/china-onthult-plan-om-watervervuiling-tegen-tegaan, 13-05-2015
- bron 20 <https://landscapeasinfrastructure.files.wordpress.com/2013/09/tarim2.jpg>
- bron 21, 22, 23 vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaarten 153D, 151E, 151A
- bron 24 vrij naar: https://nl.wikipedia.org/wiki/Project_Zuidoost-Anatoli%C3%AB
- bron 25 vrij naar: USDA via <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Turkey-cotton-by-region.png>
- bron 26 vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaart 131D en 151F
- bron 27 vrij naar: https://nl.wikipedia.org/wiki/Project_Zuidoost-Anatoli%C3%AB
- bron 28 vrij naar: CBS via www.daskapital.nl/5150630/stukje-vergrijzing-in-een-aantal-plaatjes-best-erg
- bron 29 Rob Berends, 30-11-18, via De Stentor
- bron 31 vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., p. 45, kaarten A1, B1, C1
- bron 32 vrij naar: Annemieke Ruggenberg, 28-09-2017, via <https://brandpuntplus.kro-ncrv.nl>
- bron 33 vrij naar: <http://berlijn-blog.nl/wijken-van-berlijn/>
- bron 35 www.indexmundi.com/nl/china/sterftecijfer.html
- bron 36 vrij naar: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vrijgezellendag>
- bron 37 vrij naar: PopulationPyramid.net
- bron 38, 41 vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaarten 168B, 168E
- bron 39 vrij naar: Marieke de Vries en Heleen D'Haens, 24-12-1977 via NOS.nl
- bron 40 www.hzmb.gov.hk/images/info/photo-main-bridge-pic8-L.jpg